

гобелена, розпису на тканині, нетрадиційного текстилю, експонованих на численних національних і міжнародних імпрезах, виставках-конкурсах, симпозиумах в Україні й у Світі, доведено: декоративне мистецтво України, що базується на багатомістовому національному підґрунті, є константою сучасної культури, яка в умовах глобалізаційних процесів у ХХІ ст. стає важливим чинником збереження національної ідентичності.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-302-9-73>

Шаповалова А. М.,

*кандидат політичних наук, доцент,
доцент кафедри філософії та історії*

*Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського
м. Київ, Україна*

РОЗВИТОК УКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПОЛІТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ В ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТ. ЯК АСПЕКТ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОБУТНОСТІ

Важливим аспектом формування національної самобутності України є розвиток української науково-політичної культури в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття. Варто зауважити, що в першій половині ХХ століття Україна перебувала під тотальною владою СРСР, яка придушувала будь-які прояви національної самобутності та культури, а з другої половини ХХ століття, вітчизняна наука та політична культура почали ставати все більш самобутніми та самостійними.

Говорячи про жвавий розвиток науково-політичної культури в другій половині ХХ – на початку ХХІ століття, необхідним є наголосити, що основи для цього заклали саме українські інтелектуали, які активно працювали у першій половині ХХ століття. Саме в цей період було створено безліч наукових і культурних установ, які в подальшому сформували образ сучасної науково-політичної парадигми України. Не можна не відзначити тут і постать В. І. Вернадського, видатного українського науковця та філософа, котрий зробив чимало для розвитку нашої культури та науки. Як перший голова-президент Української Академії наук, він активно дбав про розвиток української мови, освіти, культури та політичної свідомості [2, с. 9].

Повертаючись до періоду другої половини ХХ – початку ХХІ століття, слід підкреслити, що однією з головних складових розвитку науково-політичної культури в Україні цього періоду є становлення наукової політології як окремої наукової дисципліни. Завдяки вченим та політологам, було створено підґрунтя для аналізу та розуміння політичних процесів, що відбуваються в Україні. Розвиток наукової політології дозволив зрозуміти, які проблеми є найбільш важливими для національної політики та як вирішувати складні ситуації у сфері політики [1, с. 89].

Починаючи з 60-х років ХХ століття, активно з'являються нові партії, рухи, громадські організації, які стали голосом людей та вимагали від влади змін. Поширення інформації та наукових досліджень з політичної сфери стало значно більш доступним завдяки зростанню кількості видавництв та інститутів, що займались політичною наукою. Українські наукові та політичні експерти відіграли значну роль у формуванні ідей національної самобутності, розвиваючи концепції української державності та національної ідентичності.

Друга половина ХХ століття характеризувалась активною боротьбою з радянським свавіллям, що переростало не лише у протестну діяльність, але й в протидію на культурно-політичній ниві. Так, слід згадати Гельсінську групу, яка була створена у 1975 році в рамках Організації з безпеки і співпраці в Європі (ОБСЄ). Головним завданням групи було нагадати радянському уряду про зобов'язання з міжнародних угод і закликати до дотримання прав людини, включаючи свободу думки, слова, релігії, зборів [5, с. 181].

Варто зазначити, що Гельсінська група стала важливим фактором політичного розвитку України вже після її незалежності в 1991 році. Зокрема, українська громадськість, включаючи правозахисні організації, використовувала засоби і механізми, які розроблялися гельсінською групою, для вимагання дотримання прав людини і свобод у країні. Гельсінський процес також допоміг залучити увагу міжнародної спільноти до проблем з правами людини в Україні.

Не можемо не відзначити, що у зв'язку з війною росії проти України, гельсінські стандарти та механізми стали ще більш актуальними, оскільки вони є основоположними для захисту прав людини в умовах конфлікту.

Ми вважаємо, що у сфері науки наприкінці ХХ – початку ХХІ століття Україна продовжує мати вагомий роль. Українські науковці активно беруть участь у міжнародних наукових проєктах, публікуються в провідних наукових журналах та займаються важливими дослідженнями в різних сферах. Важливим досягненням науково-політичної культури України став успіх в розвитку інформаційних

технологій та високотехнологічних промисловостей, які мають великий потенціал для економічного зростання країни.

У політичній сфері, Україна пройшла складний шлях розвитку. З одного боку, країна досягла значних успіхів у створенні демократичних інституцій та забезпеченні свободи слова, а з іншого – часто стикалась зі складними внутрішніми та зовнішніми викликами, що впливали на її політичну стабільність та економічний розвиток.

Проте доречно підкреслити слова видатного літератора та дисидента І. Дзюби, котрий сказав: «Самостійне історичне буття українського народу має бути забезпечене культурно, інакше залишиться ущербним. Ідеться насамперед про конкурентоспроможність української культури, її здатність давати тон інтелектуальному і духовному життю свого суспільства, адаптувати для суспільства культурну реальність світу» [3].

На наш погляд, визначальною рисою означеного періоду став фактичний розвиток української культури взагалі. Відбувалися значні зміни у сфері літератури, мистецтва, масової культури та інших галузей. Українська культура стала більш різноманітною та міжнародною, тому її вплив на світову культуру значно зріс. Одним з важливих результатів розвитку науково-політичної культури було формування української державності та національної свідомості. Український народ став більш свідомим, усвідомленим у своїй ролі в країні та важливості відстоювати власні права та інтереси.

У контексті науково-політичної культури, українські дослідники зосередили свою увагу на аналізі політичних процесів, зокрема на формуванні демократичних інститутів, правах та свободах людини, національній ідентичності та самовизначенні країни в глобальному світі. У другій половині ХХ – на початку ХХІ століття з'явилося багато нових наукових шкіл, висунуто нові теорії та концепції, які знайшли відображення в наукових публікаціях, дослідженнях та висновках українських політологів.

Починаючи з моменту здобуття незалежності України в 1991 році, основними напрямками в науково-політичному дискурсі стали глибинні дослідження у галузі суспільних процесів та політичної системи України. Українські політологи проводили аналіз діяльності політичних партій, розвитку демократії та громадянського суспільства, а також вивчення змін у міжнародному політичному середовищі [4, с. 166].

Окрім того, важливим напрямом розвитку науково-політичної культури в Україні стало відновлення та підтримка національної історії та культури. Було проведено значну кількість досліджень у галузі української літератури, мистецтва та культурної спадщини, що сприяло підвищенню національної самосвідомості.

Розвиток інформаційних технологій та інтернет-комунікацій також суттєво вплинув на науково-політичну культуру України. Створення електронних версій видань та публікацій на веб-сайтах стало широко поширеним явищем. Це дозволило забезпечити більш широкий доступ до наукових матеріалів та зробити політичну культуру більш доступною для громадян.

І насамкінець, розвиток науки та політики має значний вплив на формування національної самобутності українців. З одного боку, наука в другій половині ХХ – на початку ХХІ ст. дозволяла розвивати технології, що створювали умови для економічного та соціального розвитку країни, покращення якості життя населення та розвитку освіти. З іншого боку, політика також вагомим чином впливала на формування національної самобутності через прийняття законів та регулювання суспільних процесів.

Водночас ми спостерігаємо, що науково-політична культура стала важливим елементом українського ідентитету, сприяючи формуванню національної свідомості та збереженню національних цінностей. Нам важливо розуміти цінність минулих поколінь та їх внеску в розвиток нашої країни, цінувати їхні досягнення та покращувати усі можливі аспекти суспільно-політичного життя, ведучи нашу країну до перемоги та процвітання.

Список використаних джерел:

1. Висоцький О. Ю. Історія української культури : навчальний посібник. Дніпропетровськ : НМетАУ. 2009. 130 с.
2. Даниленко В. М. Суспільно-політичні орієнтири Володимира Вернадського. *Вісник Національної академії наук України*. 2020. № 3. С. 3–13.
3. Дзюба І. Проблеми і перспективи української культури. URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/1495357.html> (дата звернення: 23.02.2023)/
4. Карлова В. В. Українська національна ідея на сучасному етапі : сутність та особливості формування нової моделі. *Державне управління*. 2010. № 4. С. 164–168.
5. Круглашов А. Інтеграція української політичної науки в Європейський простір. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. ІФ Кураса НАН України*. 2016. № 3. С. 175–186.